

Josep M. Espinàs

LA VELLA CAPITANA

Navegant per la Vida i la Mort

La Campana

1a edició: març del 2016

© Josep M. Espinàs, 2016

© Edicions La Campana

Avenir, 49, baixos, 08021 Barcelona

Tel.: 93 453 16 65

info@lacampanaeditorial.com

www.lacampanaeditorial.com

Disseny de la coberta: Zink comunicació

Foto de la coberta: © Getty Images

ISBN: 978-84-16457-30-4

Dipòsit legal: B. 6.639-2016

Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)

Imprès a Romanyà/Valls (Barcelona)

«Oh Mort, vella capitana,
ja és l' hora, llevem l'àncora!»

CHARLES BAUDELAIRE

Pròleg

Per la meva edat m'ha tocat assistir a diversos funerals i enterraments, i més enllà d'una natural tristesa, no he pogut evitar gairebé mai una sensació d'incomodat.

L'últim funeral al qual he assistit servia de comiat a un amic amb qui havia tingut una relació afectuosa, complementada per l'humor. Ell i jo compartíem una visió entusiasta però també irònica de la vida. I en la cerimònia funeral vaig tenir la sensació que alguna cosa no funcionava. Com si no fos el seu funeral, sinó un spot mal dissenyat per anunciar la mort en general. (El meu amic era un expert en publicitat i en rela-

cions públiques.) Jo em sentia neguitós. Perquè el meu sentiment de tristesa es barrejava amb una visió crítica, fins i tot irònica, d'allò que m'envoltava.

Ni les paraules ni les músiques em semblava que tinguessin el to desitjable. Potser no existeix el ritual perfecte per acompanyar la mort. En tornar a casa vaig pensar que la meva sensació d'incomoditat era compartida per altra gent. I que potser valia la pena de repassar tot allò que es produïa al voltant d'una mort.

El respecte em sembla compatible amb alguns apunts satírics. He evitat tant com he pogut el to transcendent i solemne i m'he acostat a la mort com a fet natural, quotidià, repetit. Però ple de matisos. I això m'ha impulsat a recollir lliurement les múltiples manifestacions de la seva diversitat.

La meva mirada aspira a ser una personal reflexió sobre un fet íntim i alhora social, a vegades amb un punt d'humor, perquè la mort és, també, un fet vital.

JOSEP M. ESPINÀS

1

Passejant el mort

Jo he anat seguint un fèretre pels carrers de Barcelona.

Més d'una vegada.

Quan era molt jove encara hi havia els «carros dels morts»; potser, per donar al fet una certa dignitat, se'n deien «carrosses» –que transportaven el difunt des de casa seva a la parròquia on se celebraria l'ofici funeral.

A primera fila, darrere del fèretre, hi anaven els parents més directes. Després desfilaven els parents més llunyans, els amics, els veïns, els representants d'algunes entitats o associacions de les quals el difunt havia

format part. Jo encara he vist com, darrere del fèretre, avançaven lentament uns guàrdies municipals a cavall, quan el mort era un personatge important.

Hi havia enterraments de primera, de segona i de tercera. Es valorava molt si la comitiva era llarga. No seria pas inoportú parlar d'èxit, perquè la corrua despertava l'admiració de la gent que veia passar la carrossa, i fins i tot els comerciants sortien a la porta de la botiga per contemplar l'espectacle. La circulació de vehicles quedava interrompuda al pas de la comitiva fúnebre.

I alguns senyors que formaven el seguici comentaven la marxa del negoci, o el programa del Liceu, i a la cua uns homes amb gorra lamentaven que s'hagués mort don Franciscu, que era un home exigent però molt bona persona, més que l'Antòniu, l'encarregat del taller.

La mort tenia, doncs, una presència pública que ha desaparegut. Ara el mort és traslladat directament, discretament, des de la casa mortuòria fins al tanatori. O des de l'hospital, on el ciutadà ha viscut els seus úl-

tims dies o les seves últimes hores. La Mort ja no es passeja pels carrers. Potser seria considerat de mal gust. La vida cada vegada és més dominadora.

El mort està baixant

Tradicionalment, en el món rural el cos del mort ha estat tractat amb dignitat. Potser perquè el difunt acostumava a estar ajagut als baixos d'una masia. Una malaltia ja havia suposat la instal·lació del malalt en l'horitzontalitat, i quan arribava l'hora de la mort el cos es traslladava a la parròquia mantenint sense gaire dificultat aquesta posició.

I de l'església al cementiri, l'horitzontalitat no es perdia, ni quan el cos era introduït en una tomba. Amb els difunts estirats, immòbils, els ulls tancats, es podia parlar del «son de la mort». Aquest son aparent

ha provocat versos molt dolents, i sense cap vergonya alguns han parlat del «dulce sueño de la muerte». L'Església, sempre més culta, ha substituït el son de la mort per la *dormició*, com es diu en el cas de la Mare de Déu.

Si en l'àmbit rural el difunt passava de l'horitzontalitat del llit a l'horitzontalitat del nínxol o de la fossa, a la ciutat l'operació és –encara en bastants casos– estèticament desagradable. Francament, és esperpèntic veure com un mort, embolicat amb un llençol, és baixat per l'escala d'una casa de ciutat. Sovint dificultosament. Però res tan angoixós, penso, com fer-lo baixar amb l'ascensor, el funcionari aguantant-lo dret i embolicat. Jo ho he vist.

S'han escrit frases magnífiques sobre la grandesa o l'espiritualitat de la mort. «Oh, dia excels, quan hagi de sortir per a la divina assemblea de les ànimes, escapant d'aquesta immundícia de la vida!». Gosaria dir al noble Ciceró que baixar, mort i apuntalat per un empleat, dret en un ascensor, no em sembla un exem-

ple d'excelsitud ni la millor manera de presentar-se a la «divina assemblea de les ànimes»

No m'agradaria ser algú que, a la planta baixa, espera impacient que l'ascensor arribi d'una vegada.

I no cal dir si l'ascensor s'espalla i queda aturat entre el segon i el tercer.

L'assistència

Hi ha qui decideix assistir a un funeral com un impuls emotiu. Jo he viscut aquest sentiment més d'una vegada.

Hi ha qui s'ho planteja com una acció solidària. També en algun cas he pres aquesta decisió.

A vegades la solidaritat es manifesta telefònicament. «Trucaré a en Joan, perquè ell va anar al funeral quan va morir el meu pare». «¿No pots escapar-te un moment de la feina i anar-hi?». És com dir: si ell va tenir aquesta atenció, nosaltres hem de correspondre.

Em sembla evident que una mort tendeix a fomen-

tar els hàbits de cortesia i la sociabilitat. I això no em sembla pas malament. Més enllà de les persones que s'han vist directament afectades per aquella mort, són majoria els qui «hi han d'anar», al tanatori, per diverses raons, i són aquests «no obligats» els qui donen un consolador gruix a l'acte.

Si algú es fa present al tanatori per compromís jo li donaria moltíssimes gràcies. El dolor demana un coixí que el suavitzi, i com més gent més anestèsia.

Són els qui no tenen cap obligació de presentar-se al tanatori els que fan possible que es pugui dir, consoladorament, «Quanta gent va venir, ¿oi?».